



In de klimaatoorlog is een slag gewonnen maar het Hof legt de basis voor eindeloze reeks klimaatprocedures

Posted on 14 november 2024 by Lucas Bergkamp

Op 12 november deed het Hof Den Haag uitspraak in de 'klimaatzaak van de eeuw' die Milieudefensie in 2019 tegen Shell aanspande. Milieudefensie wilde dat Shell de emissies in de gehele keten tegen 2030 met tenminste 45% verlaagt. De stichting 'Mens & Milieu' (M&M) voegde zich in de zaak om de belangen van de Nederlandse burger te vertegenwoordigen.

Het Hof was niet onder de indruk van de 'vergroenen of verdwijnen'-retoriek van Milieudefensie en wees de vordering af. Toch liet het arrest van het Hof steken vallen en blijft de dreiging bestaan dat activistische organisaties als Urgenda, Greenpeace en Milieudefensie opnieuw klimaatzaken starten om de democratie opzij te zetten, de burger te knechten en de economie om de zeep te helpen.

Klimaatwetenschap

Hoewel M&M met deskundigenberichten sterk weerwoord had geboden, nam het Hof veel van de feitelijke stellingen van Milieudefensie over de urgentie en ernst van het klimaatprobleem kritiekloos over. Daarbij leunde het Hof, zoals te verwachten viel, op vermeende consensus die uit de IPCC-rapporten zou blijken.

Problematischer is dat het Hof niet alleen de IPCC-rapporten als feitelijke maatstaf nam, maar daaraan ook normatieve kracht toekende. Zo oordeelde het Hof dat klimaatwetenschappers hebben bepaald dat de gemiddelde temperatuur op aarde niet met meer dan 1,5 graden mag stijgen. Wetenschappers zijn echter niet bevoegd om normen te stellen. Het is zorgelijk dat het Hof dat niet ziet en zich tot sciëntisme verlaagt.

Zo komt het Hof tot de alarmistische conclusie dat 'het klimaatprobleem het grootste probleem van deze tijd is' en het gevaar van klimaatverandering groot en zelfs 'levensbedreigend' is. Met deze niet erg feitelijke vaststellingen en verwijzingen naar het Parijse klimaatakkoord, het Urgenda-arrest en de Klimaseniorinnen-uitspraak van het Europese Hof, was het voor het Hof slechts een kleine stap om een recht op bescherming tegen gevaarlijke klimaatverandering te bevestigen.

'Bescherming tegen gevaarlijke klimaatverandering', zegt het Hof, 'is een mensenrecht', zonder enige nuance aan te brengen. Dat dit mensenrecht ten koste gaat van allerlei andere mensenrechten, zoals het recht op betrouwbare en betaalbare energie, en de realisatie van andere 'sustainable development goals' schaadt, deert de rechter niet. Grote halen, snel thuis.

Hondenfluitje

Dit nieuwe mensenrecht moet niet alleen door staten gerespecteerd worden, maar ook door grote ondernemingen. In burgerlijke aansprakelijkheidskwesties vertaalt zich dat recht in een zorgplicht voor ondernemingen. Voor het behalen van de doelstellingen van Parijs zijn maatregelen nodig om zowel de vraag naar fossiele brandstoffen te verminderen, alsook het aanbod van fossiele brandstoffen te beperken. Olie- en gasbedrijven dienen daarom bij investeringen in de productie van fossiele brandstoffen rekening te houden met de negatieve gevolgen voor de

energietransitie.

Het Hof suggereert hiermee dat het klimaat een soort van langzame onteigening van olie- en gasbedrijven legitimeert. Dit hondenfluitje ontging de advocaat van Milieudefensie niet. Hij zinspeelde al op verdere juridische procedures om te voorkomen dat de winning van olie en gas wordt uitgebreid of gefinancierd, verwijzend naar de reeds aangekondigde nieuwe klimaatzaak tegen ING.

Reductie-percentages

Het feestje dat Milieudefensie in gedachten had ging echter niet door omdat het Hof twee keer roet in het eten gooide. Milieudefensie had geëist dat Shell de scope 1-, 2- en 3-emissies zou verminderen. Ten aanzien van scope 1 en 2 oordeelt het Hof dat Shell zich aan deze doelstelling heeft gecommitteerd, dus die eis werd afgewezen.

Met betrekking tot scope 3-emissies komt het Hof tot de conclusie dat er noch in de wet noch in de klimaatwetenschap specifieke reductienormen worden gesteld voor een bedrijf als Shell. De 45% waarop Milieudefensie zich beriep is slechts een 'gemiddelde wereldwijde reductie in alle sectoren' dat niet van toepassing is op elk land en elke bedrijfssector afzonderlijk. Deze bevinding kan onmogelijk als een verrassing gekomen zijn voor Milieudefensie, want dit is in de rechtsliteratuur uitgebreid beargumenteerd.

Het arrest is zo ook een dialoog tussen de rechter en de klimaatbeweging. De klimaatwetenschap weet dus wat van haar verwacht wordt: stel reductienormen vast voor de olie- en gassector en de rechter (althans, de Nederlandse) zal ze afdwingen.

'Progressieve realisatie'

Het Hof gooide nog eens roet in het eten door te oordelen dat het door Milieudefensie gevorderde reductiebevel ineffectief is. Ook dat was in de literatuur al omstandig uitgelegd. Zoals het Hof vaststelde, is er geen enkele reden om te denken dat een aan een specifieke onderneming opgelegde reductieverplichting enig positief effect zal hebben: als Shell minder verkoopt nemen andere leveranciers zijn plaats eenvoudigweg in en weg is je 'klimaatwinst.'

In lijn met de mensenrechtelijke theorie van de 'progressieve realisatie' wordt het door rechters bedachte recht op bescherming tegen 'gevaarlijke klimaatverandering' langzaam maar zeker ingevoerd. Twee stappen vooruit, een stap terug: eerst de overheden, dan bedrijven, een specifiek reductiepercentage en dan weer niet.

Deze week was het even een stapje terug, maar het vonnis van de rechtbank heeft zijn uitwerking al gehad. Met dat vonnis in de hand zijn vele andere rechtszaken gestart en heeft de klimaatbeweging de Europese Unie kunnen bewegen om ondernemingen te verplichten een 'klimaattransitieplan' conform 1,5 graden uit te voeren. Rechters weten inmiddels ook hoe ze het politieke spel kunnen meespelen.

Dit is de eerste klimaatuitspraak in Nederland die gunstig is voor de burger die kreunt onder de almaar stijgende prijzen van energie en andere produkten. De interventie door M&M heeft vruchten afgeworpen. Omdat de punten waarop de vordering afketste feitelijk van aard zijn, zal het bovendien moeilijk zijn om een goede invalshoek te vinden om in cassatie te gaan bij de Hoge Raad. Ook dat is positief.

Er is een slag gewonnen maar de klimaatoorlog zal voortwoeden. Activistische NGO's zullen aan het arrest van het Hof nieuwe juridische grondslagen voor verdere klimaatzaken kunnen ontleenen. Om te voorkomen dat de democratie opzij wordt gezet en het volk geknecht, zullen interventies door de burger goedgezinde NGO's nodig blijven. Ook met de nieuwe coalitie kunnen die NGO's op geen enkele overheidssteun rekenen.

Ijkpunt voor wetswijziging

Het wachten is ook nog steeds op actie van de nieuwe coalitie om de vertegenwoordigingsbevoegdheid van algemeen-belang-organisaties te beperken.

Het arrest van het Hof verschaft een goede handleiding voor zo'n wetsonderwerp. Zo merkte het Hof op dat de wetgever niet heeft bepaald dat bedrijven die zich aan de Europese en Nederlandse klimaatwetgeving houden, niet aansprakelijk kunnen worden gesteld.

Het is nu zaak dat de wetgever spreekt.

Lucas Bergkamp is arts en advocaat te Brussel. Hij trad op als deskundige voor de stichting Mens & Milieu in de 'klimaatzaak van de eeuw'.

Wynia's Week verschijnt nu drie keer per week! De groei en bloei van Wynia's Week is te danken aan de donateurs. **Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!**